

วัดอุตรธรรม

ในสิบปีแรกของวัดหนองป่าพง วัดยังมีลักษณะเป็นที่พักสงฆ์กลางดง ถาวรวัตถุยังมีน้อย พระสงฆ์อยู่อย่างเรียบง่ายในกุฏิเล็ก ๆ มุงด้วยหญ้าคา ฝาผนังทำด้วยใบตอง หลวงพ่อพาญาติศิษย์ ทำความเพียรอย่างอุกฤษฏ์ โดยไม่สนใจกับการพัฒนาทางวัตถุเท่าไรนัก ประกอบกับในสมัยนั้นทุนก่อสร้างไม่ค่อยจะมี

ต่อมา ชื่อเสียงของหลวงพ่อเริ่มขจรขจาย ทั้งในจังหวัดอุบลฯ และต่างจังหวัด จำนวนพระภิกษุสามเณรจึงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ญาติโยมที่มากราบนมัสการหลวงพ่อก็มากขึ้นโดยลำดับ ภายในไม่กี่ปี วัดหนองป่าพงจึงกลายเป็นวัดใหญ่ เป็นศูนย์กลางของวัดสาขาหลายวัด จำเป็นต้องปรับสภาพของวัดให้เหมาะกับบทบาทใหม่ วัดหนองป่าพงจึงเติบโตตามเหตุตามปัจจัย จนกระทั่งในที่สุดก็พร้อมด้วยถาวรวัตถุ อันเหมาะสมแก่วัดป่าอันเป็นวัดแม่ของพระภิกษุสามเณรหลายร้อยรูปด้วยกัน มีกุฏิพระเณร ๗๐ หลัง กุฏิแม่ชี ๖๐ หลัง มีศาลาอเนกประสงค์ โรงฉัน เมรุเผาศพ ฯลฯ เนื้อที่ ๓๐๐ ไร่

หลวงพ่อก็ไม่ยินดีในตึกอาคารที่หรูหราฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ หากมุ่งคุ้มครองการก่อสร้างในวัด ให้อยู่ภายในเกณฑ์ที่พอดี สร้างแต่สิ่งมีประโยชน์จริง ๆ สร้างให้กลมกลืนกับธรรมชาติให้มากที่สุด และในลักษณะที่ไม่ทำลายบรรยากาศ เรียบง่าย มักน้อยสันโดษ ของวัดป่า

หลักการสำคัญที่หลวงพ่อยึดไว้เสมอต้นเสมอปลาย คือ การไม่ขออะไรเลยจากญาติโยม แม้ในทางอ้อมก็ตาม ฉะนั้น การเจริญโดยวัตรธรรมของวัดหนองป่าพงค่อยดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ ตามหลัก สีเลน โภคสมุททา โดยไม่มีการเรียไรจากชาวบ้านเป็นอันขาด หลวงพ่อสอนอยู่เสมอว่า พระไปยุ่งกับการหาเงินก่อสร้างวัดเป็นสิ่งที่น่าเกลียด แต่ให้พระสร้างคน คนจะสร้างวัดเอง

แม่ชีบุญอยู่ ได้กล่าวถึงการสร้างวัดอุตรธรรมต่าง ๆ ในวัดหนองป่าพงว่า

“หลวงพ่อก่อนไม่ให้มีการเรียไรข้าวของเงินทอง อันจะทำให้ญาติโยมต้องเดือดร้อน ให้สร้างไปตามกำลังปัจจัย ถ้าหมดเมื่อไรก็หยุดเอาไว้ก่อน งานก่อสร้างทุกอย่าง อาศัยแรงงานของพระเณรเป็นส่วนใหญ่ เพื่อเป็นการประหยัดและฝึกความอดทน ฝึกให้รู้จักเจริญสติในทุกอิริยาบถ เพื่อเป็นการสร้างสรรค์ความสามัคคีในหมู่คณะ และเนื่องจากปัจจัยในการก่อสร้างมีจำกัด ไม่สามารถทำได้อย่างฟุ่มเฟือย สิ่งใดที่พอจะเป็นการประหยัดได้ก็ต้องทำเอง บางครั้งก็มีชาวบ้านที่อยู่รอบ ๆ วัดเสียสละแรงงานมาช่วยด้วย”

ศาลาการเปรียญและโรงฉัน

การก่อสร้างถาวรวัตถุเริ่มต้นอย่างจริงจังด้วยศาลา (โรงธรรม) ซึ่งเริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ มีขนาดกว้าง ๑๖ เมตรยาว ๔๐ เมตร ขณะที่กำลังปรับพื้นที่เตรียมจะสร้าง มีผู้ทักท้วง

หลวงพ่อบอกว่า สร้างศาลาใหญ่เกินไป ด้วยวัดอยู่กลางป่าดงเช่นนี้ จะมีใครที่เ็นมากันมากมาย หลวงพ่อจึงพูดแย้งขึ้นว่า

“โอ๊ย..บางทีศาลาจะเล็กไปเสียด้วยซ้ำ อีกหน่อยจะมีคนมามากมาย จะไม่มีที่พอนั่งกัน จะต้องล้นออกไปข้างนอก”

ในกาลต่อมา ก็ปรากฏเป็นจริงอย่างที่ท่านว่า จนเมื่อศาลาอยู่ในสภาพที่เก่าคร่ำคร่ามาก ใน พ.ศ. ๒๕๓๓ พระอาจารย์เลี่ยมจึงได้รื้อทิ้ง และสร้างใหม่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

การสร้างในสมัยนั้นทำตามกำลังปัจจัย ไม่รีบร้อน ใช้เวลาหลายปีจึงแล้วเสร็จ โดยในปี แรก พ.ศ.๒๕๐๖ ได้หล่อเสา ๖๐ ต้น ได้เศษเหล็กเส้นมาจากสะพานเก่าที่เขารื้อทิ้ง ในปีต่อมา ได้เทศานและขึ้นโครงหลังคา จึงแล้วเสร็จ และได้สร้างหอฉันขนาดกว้าง ๑๖ เมตร ยาว ๕๒ เมตร ต่อกออกไปทางด้านหลังศาลา โดยได้รับแรงศรัทธาจากญาติโยมช่วยกันบริจาคทั้งปัจจัยและแรงงาน จนการก่อสร้างสำเร็จจุล่งไปด้วยดี ต่อมาในปี ๒๕๑๒ ได้เทพื้นยกอาสน์สงฆ์จนเสร็จสิ้น

กำแพงและถนนรอบวัด

วัดหนองป่าพงเป็นวัดที่มีกำแพงสองชั้น เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้ขยายที่ดินจากเดิม ๑๘๗ ไร่เป็น ๓๐๐ ไร่ จึงได้ก่อกำแพงชั้นที่ ๒ ขึ้น สูง ๒ เมตร ยาว ๒,๗๒๐ เมตร ส่วนกำแพงชั้นแรกนั้น หลวงปู่เสยเล่าประวัติความเป็นมาว่า

“พอสร้างศาลาเสร็จ ก็มาทำถนน แล้วก็ทำเขตวัด กว่าจะได้เขตวัดรอบก็ต้องซื้อที่ดิน สิบกว่าเจ้าของ ก็ไม่มีปัญหาอะไร มีอยู่แปลงเดียวเท่านั้นที่มีปัญหา ใคร ๆ เขาขายแปลงละ ๑,๐๐๐ บาท แก่ไม่ยอม จะเอาแปลงละ ๑๐,๐๐๐ บาท พุดยังงี้ก็ไม่ยอมละ แกบอกว่ายาก ได้มาก ถ้าไม่ได้ที่แก เขตวัดก็ไม่ต่อกัน ลงท้ายเลยไปปรึกษาเจ้าแก้วสมหวังลูกแม่ฮวยกับพรรคพวก ช่วยซื้อให้ ในราคา ๑๐,๐๐๐ บาท ตอนแรกล้อมด้วยรั้วลวดหนาม ต่อมาจึงได้สร้างเป็นกำแพง ซึ่งก็ไม่ใช่ง่าย ๆ ต้องหล่อเสา ผมเป็นคนพาพวกชาวบ้านทำ พวกบ้านกลาง บ้านตาติดบ้านฝั่ง พวกนี้ไปตามมาช่วยงานได้ กลางคืนก็เอารถผู้ใหญ่บ้านกลางไปรับคนมา ขุดหลุม หล่อเสา ได้วันละ ๑๐ ต้น เอาเสาลง เขาก็ทำกันสนุกสนาน ตลอดคืนจนถึงเช้า หลวงพ่อไปบิณฑบาต นั้นแหละจึงหยุด

หลวงพ่อก็สั่งให้รางวัลเขา มีผ้าเช็ดหน้า สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ก็เอาออกมาแจกพวกหนุ่ม ๆ สาว ๆ ต่อมาจึงได้จ้างเขาทำ ช่องละ ๒ บาท ก็ทำได้วันละ ๕ - ๖ ช่อง สมัยก่อนรายได้ไม่ค่อยมี ทอดกฐินที่ได้เงินเข้าวัดห้าหรือยบาท”

ถูกต้องตามกฎหมาย

๒๘ ตุลาคม ปี ๒๕๑๓ วัดหนองป่าพงได้รับหนังสืออนุญาตให้เป็นวัดได้ถูกต้องตามกฎหมาย ก่อนหน้านั้น เมื่อยังเป็นเพียงสำนักสงฆ์ เวลามีการอุปสมบทต้องพานาคไปรับการอุปสมบทต่างวัด

ศาลาหลังเก่า

ต่างตำบล ถ้าคราวใดมีนาคบวชพร้อมกันมาก ๆ ถึงครั้งละ ๓๐ - ๔๐ คน ก็มีปัญหาคัดข้อของหลัก ในการนิมนต์พระคู่สวดกรรมวาจาจารย์ อนุสาวนาจารย์ หลวงพ่อจึงได้ฝึกพระเถระทั้งหลายให้ ช่วยกันทำหน้าที่เป็นพระคู่สวด เพื่อให้พิธีอุปสมบทดำเนินไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

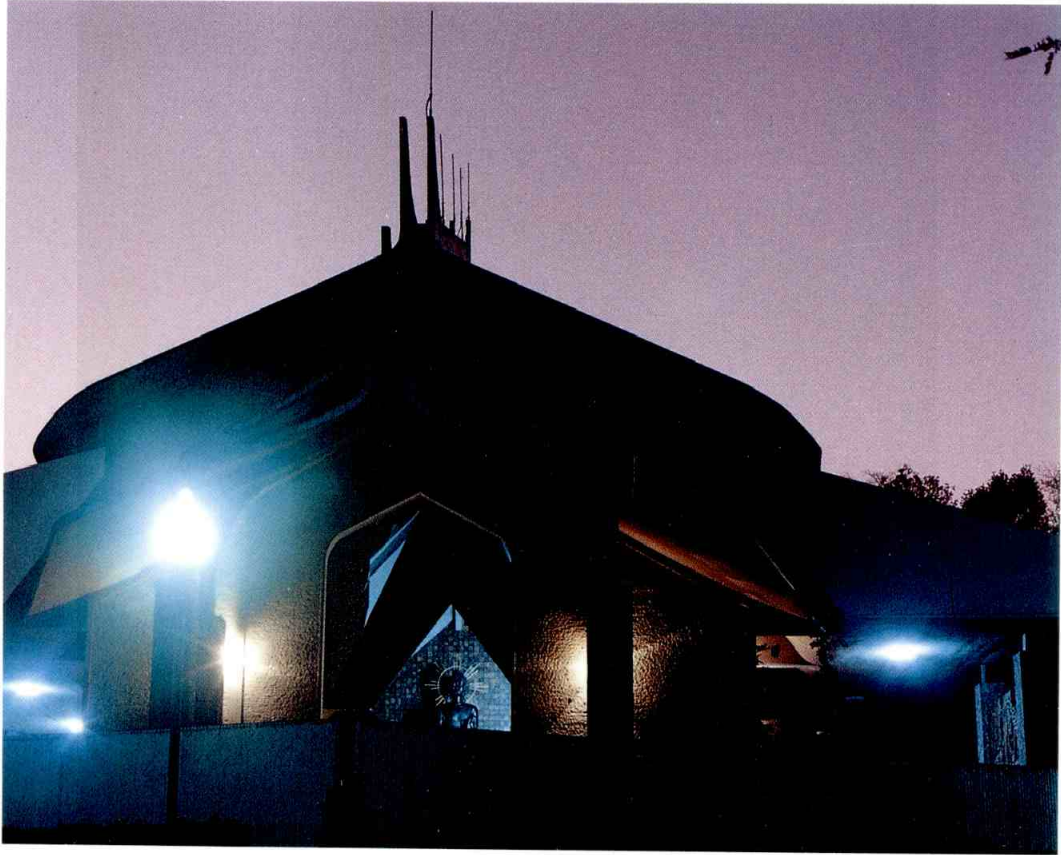
๒๙ เมษายน ๒๕๑๖ หลวงพ่อได้รับตราตั้งเป็นเจ้าอาวาส

๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗ หลวงพ่อได้รับตราตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์

๕ เมษายน ๒๕๑๗ วัดหนองป่าพงได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ปัญหาที่จะต้องพานาคไปบวชยังวัดต่างถิ่นนั้นก็หมดไป เพราะการอุปสมบท จะทำได้แต่ในวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเท่านั้น

อุโบสถ

ในสมัยที่ยังไม่มีอุโบสถ การให้การอุปสมบท หรือ ทำอุโบสถสังฆกรรมลงปาฏิโมกข์ ใช้ศาลาหลังเล็ก (ต่อมาใช้เป็นเรือนคหบดีสงฆ์) เป็นสถานที่ประกอบพิธี แต่เนื่องจากศาลานั้นคับแคบ และเก่าทรุดโทรมมาก เพราะเป็นอาคารหลังแรกที่ถูกสร้างขึ้น และใช้งานมานานเกือบยี่สิบปีแล้ว คณะศิษยานุศิษย์และกรรมการวัดทุกฝ่ายได้ประชุมปรึกษาหารือและมีความเห็นพ้องกันว่า วัดหนอง

ป่าพงควรมีพระอุโบสถ (โบสถ์) ที่สะดวก กว้างขวาง เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบสังฆกรรมสืบไป จึงได้นำเรื่องขึ้นกราบเรียนหลวงพ่อ เมื่อท่านพิจารณาถึงความเหมาะสมแล้วจึงอนุญาตให้สร้าง

คณะศิษยานุศิษย์และกรรมการวัดทุกฝ่ายได้นำข้อคิดของหลวงพ่อไปปรึกษาหารือและได้มอบหมายให้อาจารย์บำเพ็ญ พันธุ์รัตนอิสระ อาจารย์แผนกสถาปัตยกรรมศาสตร์ วิทยาลัยเทคโนโลยี และอาชีวศึกษา นครราชสีมา เป็นทั้งสถาปนิกและวิศวกรอำนวยการสร้าง ซึ่งอาจารย์บำเพ็ญได้มีศรัทธาเขียนแบบแปลนและคำนวณโครงสร้างถวายเป็นไมตรีคุณค่า พร้อมทั้งยินดีเสียสละเวลาติดตามควบคุมการก่อสร้าง จนงานแล้วเสร็จลงด้วยดี

อาจารย์บำเพ็ญได้เล่าให้ฟัง ถึงคราวที่ได้มีโอกาสมากราบนมัสการหลวงพ่อเป็นครั้งแรก พร้อมกับได้อธิบายแนวความคิดในการสร้างโบสถ์หลังนี้ด้วย

“เมื่อต้นปี ๒๕๑๘ ได้รับโอกาสอันดียิ่งจากหลวงพ่อชา โดยท่านมอบหมายให้เป็นสถาปนิก และวิศวกรออกแบบก่อสร้างอุโบสถวัดหนองป่าพง รู้สึกยินดีและปลาบปลื้มใจอย่างมากที่สุด จึงได้พยายามและตั้งใจอย่างเต็มที่ที่จะสร้างงานสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนา ให้เป็นในรูปแบบใหม่ที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยและประหยัด และให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันมากที่สุด หลวงพ่อชาได้บอกความประสงค์ของท่าน ในครั้งแรกที่ได้ไปนมัสการว่า

จิตเดิมของมนุษย์เราไม่ได้ยึดมั่นในวัตถุ แต่เท่าที่เป็นมานั้น ขึ้นอยู่ที่นิสัยที่เคยพบเห็นมา อย่างนั้น จนคุ้นเคยจำเจ และท่านได้บอกว่า

โบสถ์คือบริเวณหรืออาคารที่พระสงฆ์ใช้เป็นที่พักสังฆกรรม ให้สร้างพอดั้มแดดคั้มฝน ไม่จำเป็นต้องมีเครื่องประดับให้สิ้นเปลืองแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ท่านได้อธิบายให้รายละเอียดว่า

วัดป่าพงเป็นวัดใหญ่มีพระอยู่อาศัยมาก และมีวัดสาขามากมาย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงต้องการให้ออกแบบโบสถ์ที่มีขนาดกว้างใหญ่ สามารถให้พระสงฆ์มารวมกันทำพิธีทางศาสนาได้ถึง ๒๐๐ รูปเป็นอย่างน้อย ให้พื้นโบสถ์ยกลอยสูงขึ้นจากพื้นดิน พื้นโบสถ์ส่วนที่ลอยนี้จะใช้เป็นถึงเก็บน้ำฝนขนาดใหญ่ เพราะวัดมักจะกันดารน้ำในฤดูแล้ง ไม่ควรมีข้อฟ้าใบระกา ตลอดทั้งสิ่งประดับฟุ่มเฟือยต่าง ๆ เพียงแต่ให้หลังคาคั้มแดดคั้มฝนได้ ก็เพียงพอแล้ว ไม่ต้องมีผนัง มีประตูหน้าต่าง พื้นโบสถ์ที่อยู่สูงทำให้ทุกคนมองเห็น และมีความรู้สึกว่าได้ร่วมพิธีกรรม

กระผมจึงได้นำแนวความคิดของหลวงพ่อมาคิด สร้างรูปแบบอุโบสถสมัยใหม่ขึ้น มุ่งในประโยชน์ใช้สอย ประหยัด แข็งแรงทนทาน รูปแบบอาคารได้พยายามดึงเอาส่วนที่เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมพื้นเมืองอีสานเข้ามาผสมปนเปด้วย เป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ทางวัฒนธรรม เสาอาคารและผนังบางส่วนประดับด้วยเครื่องปั้นดินเผาจากบ้านด่านเกวียน โคราช โดยมอบให้อาจารย์พิศ บ่อมสินทรัพย์ เป็นช่างปั้นและเผาสุก ภาพปั้นมีทั้งหมด ๘ ภาพ เป็นภาพเกี่ยวกับปูชนียสถานสำคัญทางพุทธศาสนาของประเทศไทย ๔ ภาพ และเป็นภาพปั้นแสดงเรื่องราวของหลวงพ่อกำลังอุทิศอีก ๔ ภาพ

วันที่ ๖ - ๙ พฤษภาคม ๒๕๑๘ หลวงพ่อพร้อมด้วยพระภิกษุ ๔๐ รูป ได้ประกอบพิธีสวดถอน ตีจี้วราวิปवासสิมาและสมานสังวาสสิมา ภายในเขตวิสุงคามสิมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๘ ตรงกับวันวิสาขบูชา หลวงพ่อได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์พระอุโบสถ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด อีกทั้งข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนมาร่วมในพิธีเป็นจำนวนมาก

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙ ตรงกับวันมาฆบูชา เป็นวันที่เริ่มลงมือวางผังก่อสร้าง ต่อมาอีก ๒ ปีจึงแล้วเสร็จในส่วนโครงสร้าง ซึ่งถือได้ว่างานการก่อสร้างพระอุโบสถวัดหนองป่าพงเกือบจะเสร็จสมบูรณ์

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถได้เสด็จมาประกอบพิธีผูกพัทธสิมา”

โยมรัญจวนเล่าว่า “หลวงพ่อบอกว่า สมัยที่หลวงพ่อกับพระภิกษุใหม่ ๆ ท่านก็ไปงานบวช แล้วโบสถ์นั้นก็เล็กเหลือเกิน คนเข้าไปได้นิดเดียว พวกญาติโยมที่มา ใคร ๆ ก็อยากให้เห็น แต่มองไม่เห็นว่าเป็นโบสถ์นั้นทำอะไรกันบ้าง ในพิธีนั้นมีอะไรบ้าง ท่านก็บอกว่า เอาไว้ให้ท่านมีโอกาสเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ ท่านจะสร้างโบสถ์ให้ใหญ่ให้กว้าง ให้เห็นกันทั่วไป ให้เย็นสบายไม่ต้องร้อนไม่ต้องอบอ้าว แล้วหลวงพ่อกับท่านก็สร้างอย่างนั้น และโบสถ์นั้นก็เย็นสบายจริง ๆ ก็ปลอดภัยแล้วคุณได้มากจริง ๆ ไม่มีใครบ่นได้ว่ามองไม่เห็นอะไร”

กุฏิหลวงพ่อ

ตั้งแต่หลวงพ่อเริ่มมาลงหลักปักฐานสร้างวัดหนองป่าพงเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๗ จนตราบเท่าทุกวันนี้ กุฏิที่ท่านพำนักเป็นประจำมีอยู่หลายหลัง เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย หลังแรกสร้างถวายเป็นของหลวงพ่อใหญ่เขียว เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ มุงด้วยหญ้าคา พื้นและฝาทำด้วยไม้ไผ่ อยู่ทางด้านทิศใต้ของโบสถ์ ปัจจุบันผุพังไปหมดแล้ว หลังที่สองสร้างถวายเป็นของหลวงพ่อใหญ่ดำ อยู่ไม่ห่างจากหลังแรกมากนัก พื้นและฝาทำด้วยไม้แปรรูป หลังคามุงสังกะสี ปัจจุบันได้รื้อออกไปแล้ว

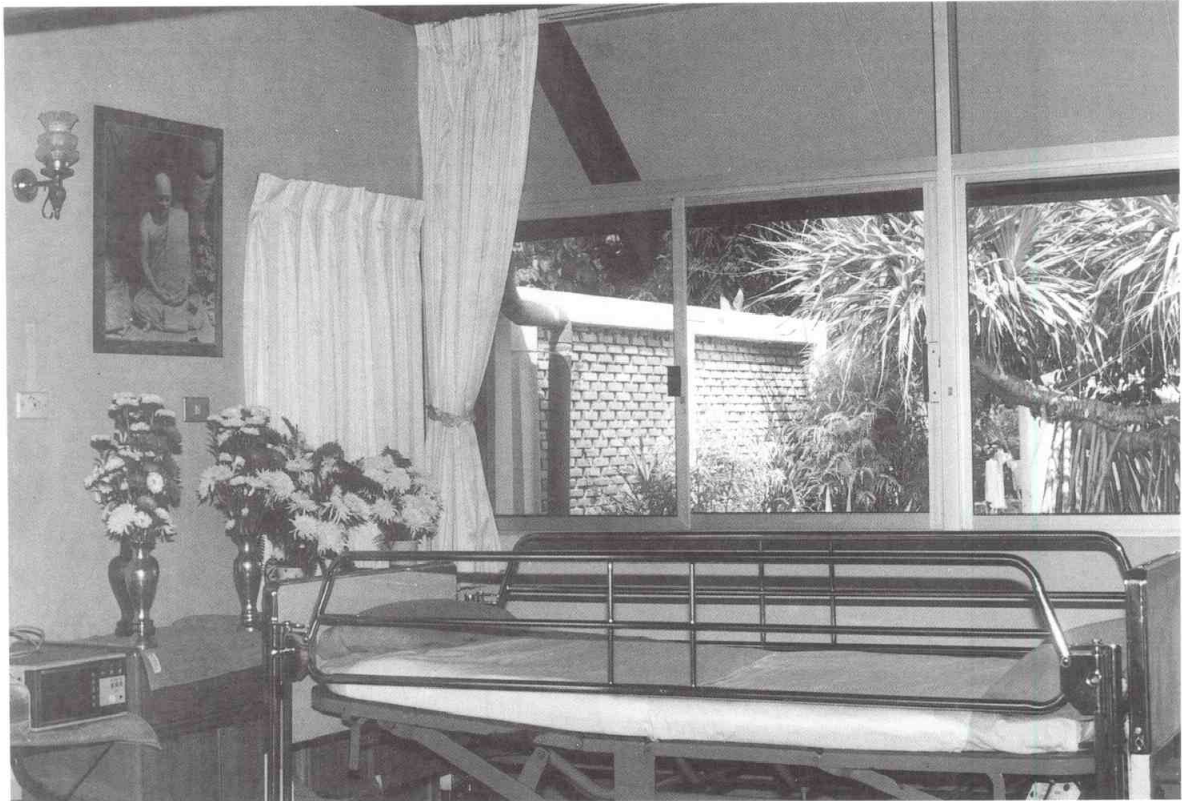
กุฏิหลังที่สามเป็นกุฏิที่หลวงพ่อพำนักอยู่นานที่สุดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๒๔ สร้างถวายเป็นของหลวงพ่อบุญญาญ์ อยู่ทางด้านทิศเหนือของโบสถ์ หลังคามุงสังกะสี บุผ้าเพดาน ฝาและพื้นชั้นบนเป็นไม้แปรรูป มี ๒ ห้อง พื้นชั้นล่างลาดซีเมนต์เปิดโล่ง หลวงพ่อมักนั่งรับแขก สันทนาธรรม ณ ที่กุฏิแห่งนี้เป็นประจำ ในราวปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ก็ได้เคยนำเอารูปปั้นหุ่นจำลองของท่านในท่านั่งอยู่บนเก้าอี้หวายมาประดิษฐานอยู่ใต้กุฏินี้ เมื่อพิธีภิกขุสังฆกรรมเสร็จแล้วได้อัญเชิญออกไปเก็บรักษาไว้ที่นั่น ต่อมาได้ทำการซ่อมแซม ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นสถานที่รับรอง

เมื่อสุขภาพของท่านเริ่มเสื่อมลงเป็นลำดับ ลำบากต่อการขึ้นลงบันได พระอาจารย์เลี่ยม ผู้รักษาการเจ้าอาวาส ได้มีดำริสร้างกุฏิกลางสระน้ำด้านนอกกำแพงชั้นใน ถวายหลวงพ่อ โดยสร้างเป็นกุฏิชั้นเดียว อยู่ในระดับที่เสมอกับถนนเพื่อสะดวกในการใช้รถเข็นและตัดปัญหาเรื่องการขึ้นลงบันได อีกทั้งอยู่กลางสระน้ำไม่จืดจางด้วยผู้คนผ่านไปมา เพื่อเปิดโอกาสให้ท่านได้พักผ่อนเต็มที่ ในกาลต่อมาปรากฏว่าบ่อรั่วซึมไม่สามารถเก็บขังน้ำเอาไว้ได้ จึงได้ปรับพื้นที่ถมดินเพิ่มเติม ในกาลต่อมาปรากฏว่าบ่อรั่วซึมไม่สามารถเก็บขังน้ำเอาไว้ได้ จึงได้ปรับพื้นที่ถมดินเพิ่มเติม ปูกระเบื้อง ปัจจุบันพระอาจารย์เลี่ยมได้พำนักอยู่ที่กุฏิหลังนี้

กุฏิหลังสุดท้ายเป็นกุฏิพยาบาล สร้างในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ในระหว่างที่หลวงพ่อกำลังพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ กรุงเทพฯ หลังจากที่ได้รับการผ่าตัดสมองแล้ว โยมเกสรี บุณสุข ลูกศิษย์ผู้ใกล้ชิดคนหนึ่งของท่าน ได้เสนอข้อคิดขึ้นมาว่า การที่จะให้หลวงพ่อกลับมาพักรักษาตัวประจำอยู่ที่วัด ควรจะมีกุฏิที่สามารถอำนวยความสะดวกในการถวายเป็นของหลวงพ่อบุญญาญ์ ประสิทธิภาพ เพราะอาการอาพาธของหลวงพ่อในช่วงนั้นอยู่ในสภาพที่ช่วยตัวเองไม่ได้แล้ว โยมเกสรีและญาติสนิทมิตรสหาย จึงได้พร้อมใจกันบริจาคทรัพย์สร้างกุฏิพยาบาลหลังนี้ขึ้น โดยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถมีพระมหากรุณาธิคุณบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ สมทบทุนในการสร้างด้วย

กุฏิพยาบาลหลังนี้สร้างอยู่บนเนินซึ่งขุดดินจากบ่อน้ำข้าง ๆ นั้นขึ้นมาจากที่ให้สูงขึ้น เพื่อให้ได้รับลมตามธรรมชาติ อากาศถ่ายเทสะดวก ภายในกุฏิออกแบบเป็นพิเศษให้มีสภาพคล้ายกับห้องพิเศษของโรงพยาบาล ภายนอกกุฏิปลูกหญ้า จัดสวนหย่อมให้บรรยากาศร่มรื่น เริ่มสร้างในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕ แล้วเสร็จในเดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ หลวงพ่อเมตตาเข้าพักตามค่านิมิตต์เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖

ศาลาหลังเล็ก (พระอุโบสถหลังเก่า) ปัจจุบันใช้เป็นเรือนคลังสงฆ์ และ ห้องสมุดวัด

กุฏิพยาบาล

อยู่ติดด้านท้ายของหอฉัน ขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๒ เมตร หลังคามุงด้วยสังกะสี ผนังและพื้นเป็นปูน อิฐที่ใช้ในการก่อสร้างนั้น พระเณรช่วยกันปั้นแบบเนลล์ซิก คือ ทำตลอดคืนจนสว่าง ฉันทานอาหารเสร็จแล้วก็ทำต่ออีก ทราายที่ใช้ก็เอาเกวียนไปขนมาจากแม่น้ำมูล มีโยมให้ความร่วมมือช่วยเหลือเป็นอย่างดี

ศาลาหลังเล็กนั้นนอกจากจะเคยใช้เป็นโบสถ์แล้ว ตามฝาผนังรอบศาลายังได้ทำเป็นช่องเพื่อเก็บกระดูกของทายาททายิกาผู้อุปฐากวัดเมื่อถึงแก่กรรม เมื่อพระอุโบสถใหม่สร้างเสร็จจึงได้ดัดแปลงเป็นเรือนคลังสงฆ์ และห้องสมุดในโอกาสต่อมา ภายหลังงานศพครบรอบ ๕๐ วัน ในวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รื้อทิ้งพร้อมโรงฉัน และสร้างขึ้นใหม่ จนแล้วเสร็จในเดือนตุลาคม ๒๕๓๕

หอระฆัง

หอระฆังตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหอฉัน ขนาดกว้าง ๖ เมตร ยาว ๖ เมตร สูง ๑๕ เมตร บนยอดหอระฆังได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เริ่มสร้างปี ๒๕๑๔ เสร็จเรียบร้อยเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๑๗ ตามผนังประดับด้วยภาพปูนปั้น เรื่องราวพุทธประวัติ และสัตว์ที่มีอยู่ในป่าตามธรรมชาติของวัดหนองป่าพง เช่น ไก่ป่า กระรอก กระแต ตะกวด อันเป็นความคิดของหลวงปู่ ปั้นโดยพ่อใหญ่บัวพา วงสิงห์ บ้านกลาง

พิพิธภัณฑ

พิพิธภัณฑพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) เป็นวัดพุทธธรรมชั้นสุดท้ายที่หลวงพ่อดำริสร้างขึ้นก่อนที่ท่านจะอาพาธลง โยมมณีส กรรมการคนเก่าแก่ของวัดหนองป่าพงได้เล่าให้ฟังว่า

“หลังจากทอดผ้าป่าเสร็จ (วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๒๒) หลวงพ่อก็นัดประชุมกันที่โบสถ์ โดยมีนายพลเรือตรีอุดมศักดิ์ ราชนรินทร์ กระผม (นายมนัส) กรรมการวัดคนเก่า แล้วก็ มีโยมโพธิทอง โยมสนั่น โยมหนู ที่อยู่ด้วยในการที่ประชุมกันในวันนั้น ซึ่งกระผมก็ได้กราบเรียนหลวงพ่อกับว่าจะขอสร้างพิพิธภัณฑ หลวงพ่อก็บอกว่าให้รอก่อน ต่อมาภายหลังหลวงพ่อก็ให้อาจารย์ บำเพ็ญ พันธุ์ตันนิสระ ออกแบบแปลนเป็นพิพิธภัณฑที่ขึ้นมา ก่อนที่หลวงพ่อกับจะได้เข้าพักรักษาตัวเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๒๔ อาจารย์วีรพล เตชปญฺโญ พระเลขานุการรูปเก่าของหลวงพ่อกับและอาจารย์ บำเพ็ญ ได้นำแบบแปลนไปถวายหลวงพ่อกับที่โรงพยาบาลสำโรงการแพทย์ หลวงพ่อดูแล้วก็บอกว่า เอ้า! เอาแบบนี้แหละ แต่ให้รอก่อน

สามปีต่อมา พระอาจารย์เลี่ยม จิตธมฺโม ผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง จึงพิจารณาเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่ควรลงมือสร้าง ระยะต่อมา ผมก็เลยได้จัดให้กรรมการไปพบกับพระเถระที่เป็นลูกศิษย์รุ่นเก่า ๆ ของหลวงพ่อกับ เช่น หลวงพ่อเที่ยง หลวงพ่อจันทร์ หลวงพ่อสี หลวงพ่อมหาสุพงษ์ เพื่อขออนุญาตสร้างพิพิธภัณฑ ในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยจะไม่ทำให้คณะสงฆ์ลำบากในเรื่องการก่อสร้าง คณะสงฆ์ท่านก็เลยไม่ขัดข้อง ท่านก็อนุญาตให้ทำได้ ญาติโยมจัดตั้ง

เป็นคณะกรรมการขึ้น เพื่อดูแลปัจจัยที่เข้าบริจาค และจัดหาวัสดุ ได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ ซึ่งตรงกับ วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๒๗ ได้อาราธนาพระเดชพระคุณสมเด็จพระสังฆราชมาวางศิลาฤกษ์พิธีพิธีอันนี้ คณะสงฆ์ที่มาร่วมในพิธีก็มาก ทางฝ่ายฆราวาสก็มีข้าราชการทางฝ่ายทหาร พ่อค้า ประชาชนมาร่วมงานกันมากมาย

หลังจากวางศิลาฤกษ์แล้ว ต่อมาได้เริ่มสร้างพิพิธภัณฑสถาน เพื่อเป็นที่ระลึก เป็นสัญลักษณ์ ของหลวงพ่อ”

ข้อมูลเพิ่มเติม

- ๒๕๒๐ ขยายเขตวัดทางด้านทิศเหนือและตะวันออก เพิ่มจาก ๑๘๗ ไร่ เป็น ๓๐๐ ไร่ ย้าย กุฏิแม่ชีออกไปทางเหนือในที่ใหม่ สร้างกุฏิแม่ชีใหม่ ศาลา ๒ หลัง และโรงครัว
- ๒๕๒๑ สร้างศาสนานุญ (ศาลานอก) และเมรุ
- ๒๕๒๒ วันมาฆบูชา ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ หลวงพ่อได้เป็นประธานในการเททองหล่อพระประธาน ณ บริเวณวงกลมหน้าวัด
- ๒๕๒๓ ไฟฟ้าเข้าวัด
- ๒๕๒๔ สร้างแท็งก์น้ำประปา และสระเก็บน้ำ วางท่อตามบริเวณวัด

